

Oponentský posudok v inauguračnom konaní doc. PaedDr. Miroslava Kmeťa, PhD., v odbore slovenské dejiny

Oponent: Prof. PhDr. Jaroslav Čukan, CSc., Filozofická fakulta UKF v Nitre

Problematika štúdia kultúrneho dedičstva dolnozemsých Slovákov má široký interdisciplinárny rozmer. Hlavne po vnútornej kolonizácii bývalých uhorských stolíc, situovaných južne od hraníc dnešnej Slovenskej republiky, vznikli tisíce strán rukopisných aj publikovaných prác, v ktorých najskôr evanjelickí kňazi zaznamenávali proces sťahovania, cirkevné a hospodárske pomery vo svojich cirkevných zboroch, reflektovali školskú výučbu, spolkový život, zamýšľali sa nad úlohou konfesionality a zaoberali sa medzikonfesionálnymi vzťahmi, v slovenských spoločenstvách sledovali vývoj lokálnej, regionálnej a etnickej identity, interetnické vzťahy. V rámci každodenného aj sviatočného života zanechali neoceniteľné údaje o sociálnej diferenciacii, medzigeneračných aj interpersonálnych vzťahoch v rodine a príbuzenstve, o obyčajových tradíciách v rodine, kalendárnom roku aj v pracovnom cykle. Zasahujú do predmetu záujmu histórie aj dejín cirkvi, školstva a vydavateľskej činnosti, etnológie, etnografie a folkloristiky, muzeológie, geografie, sociálnej psychológie, lingvistiky, politológie i do iných historických, spoločenských i exaktných vedných disciplín. Po Haanovi, Žilinskom, Tešedíkovi či neskôr Verešovi a mnohých iných, začali s mapovaním kultúrneho dedičstva dolnozemsých Slovákov miestni učitelia a kultúrni pracovníci – Kukučka, Husárik, Štefanko, Chlebnický, Krupa, Divičanová, Babiak, Sklabinská, Valentík; ich práca má už charakter cieľavedomého vedeckého štúdia. Záujem materského národa o históriu a kultúru dolnozemsých krajanov sledujeme od čias Kollára, Šafárika a štúrovskej generácie, systematickejši od polovice 20. storočia v súvislosti s Bednárikom, Kantárom, Podolákom, Botíkom, Benžom; možno sem zaradiť aj Jána Siráckeho, pôvodom Petrovčana, no žijúceho v slovenskom vedeckom prostredí. Do takýchto prelínajúcich sa snáh osobností národnostnej a národnej vedeckovýskumnej práce vstúpil na prelome 80. a 90. rokov minulého storočia, počas svojho pedagogického pôsobenia v Békešskej Čabe, Miroslav Kmeť. Začal sa zoznamovať s početnou staršou dolnozemskou produkciou, nadviazal na miestnych vzdelancov, intenzívne začal spolupracovať so slovenskými vedeckými inštitúciami v Békešskej Čabe, Nadlaku, Novom Sade. Tento najskôr stredoškolský, neskôr vysokoškolský pedagóg začal svoju odbornú profiláciu na historiografiu slovenskej Dolnej zeme začiatkom 90. rokov, oveľa intenzívnejšie po

roku 2000. Iné ako dolnozemske témy rieši len sporadicky. Dnes je už považovaný za renomovaného odborníka slovenskej Dolnej zeme, ktorý prednáša zrozumiteľnou a všeobecne prístupnou formou laikom, študentom aj vedeckým pracovníkom mnohých vedných disciplín a rôzneho zamerania na dôležitých vedeckých podujatiach. Príkladom môže byť učebnicový prehľad situácie na Dolnej zemi v kontexte Uhorska (kapitola Dlhé storočie v Uhorsku v monografii z roku 2012). Kmeť je na všetky svoje vystúpenia svedomito pripravený a vždy dokazuje, že s problematikou je zžitý a veľmi dobre vie, čo napísal a čo hovorí. Prakticky v priebehu desaťročia publikuje štúdie a monografie zásadného významu väčšinou v zahraničných vydavateľstvách. 10 vedeckých monografií v takom krátkom časovom úseku je dôkazom obrovskej pracovitosti, zanietenosti a erudície. Nemožno zabudnúť na pedagogické povinnosti, prípravu učebníc a učebných textov, participáciu na riešení projektov zameraných na regionálnu históriu či na obdobie 2. svetovej vojny a nasledujúcu etapu do roku 1989. Doc. Kmeť pripravuje a rieši vedecké projekty, časté sú pracovné cesty do partnerských inštitúcií doma aj v zahraničí. Záujem venuje Slovákom v Maďarsku, Rumunsku, vo Vojvodine, len sporadicky v Slavónii. Vyhľadáva a študuje práce spomínaných aj mnohých ďalších významných i všeobecne menej známych osobností slovenského národnostného života. V ôsmich monografiách postupne ponúka a dopĺňa nové pramene, obsahovo vzácne, širokokontextuálne dokumenty s originálnymi úvahami a vlastnými analýzami, sprostredkováva odbornej verejnosti mnohých vedných disciplín neoceniteľné poznatky o všetkých súčiastiach kultúrneho potenciálu dolnozemských Slovákov z obdobia štyroch storočí (od začiatku kolonizácie dodnes). Jeho tematický záber je neobyčajne široký, zasahuje do všetkých problémových okruhov z vyššie uvedenej produkcie slovenských vzdelancov. Na základe archívnych dokumentov aj publikovaných zdrojov predstavuje osobnosti slovenského dolnozemskeho života a v rámci týchto ľudských zdrojov servíruje nové údaje a súvislosti o kultúrnom dedičstve, rieši napríklad vzťahy Tito – Stalin a ich dôsledky na život krajanov v Juhoslávii aj v povojnovom Československu. Nevyhýba sa analyzovať zložité relácie Srbov a Chorvátov v Juhoslávii, písať o politickej atmosfére v Rumunsku a zamýšľať sa nad rumunsko-maďarskými vzťahmi; všetko sa priestorovo týka Dolnej zeme a v najrôznejších spôsoboch slovenskej minority.

Doc. Kmeť a považujeme za majstra spracovania archívnych dokumentov a ich dopĺňania údajmi z publikovaných textov. Dokazuje to aj neobyčajne bohatý poznámkový aparát. V tejto

súvislosti sa v diele Doc. Kmeťa objavuje niekoľko nepresností predovšetkým s uvádzaním obdobia príchodu slovenských kolonistov do konkrétnych lokálnych spoločenstiev; takto ich presne citoval z prác rešpektovaných autorov a sú všeobecne akceptované, považované za nemennú pravdu a preberané sú odborníkmi v priebehu mnohých desaťročí. Ku korigovaniu starších údajov dochádza pri objavení doteraz neznámych dokumentov, respektíve pri štúdiu matrik iných cirkevných zborov, kde sa opakovane vyskytujú napríklad údaje s dátumom a miestom narodenia sobášených, pochovávaných a spresňujú doterajší stav poznania. V rámci prípravy monografií slovenských minoritných spoločenstiev (Boľovce, Pivnica, Vojlovica, Silbaš, Sol'any, Butín, Borumlak a Varzaľ) sa vždy stretávame s doteraz neznámymi údajmi, ktoré – paradoxne - nachádzame v iných matrikách/archívoch a v rámci riešenia inej problematiky. Podobne náhodne sú získané informácie o početných slovenských spoločenstvách v 2. polovici 19. storočia, o ktorých sa doterajšie publikované pramene nezmieňujú (Oradea, Pančevo). Tieto konštatovania neznamenajú negatívne stránky práce Doc. Kmeťa, lebo sa nedopustil žiadneho pochybenia. Sú len pripomenutím známej myšlienky prof. Jána Podoláka o vedeckej práci v histórii a príbuzných vedných disciplínach: nespočíva v opakovaní starých právd, ale v nekonečnom hľadaní nového, ktoré môže priniesť novšie pravdy. To je zároveň výzva do budúcnosti pre nás všetkých.

Význam diela Miroslava Kmeťa má okrem iných aspektov aj dôležitý etnoidentifikačný rozmer. Dolnozemským krajanom pripomína pôvod v hornouhorských stoliciach, odhaľuje okolnosti života predkov po presídlení do nového geografického, etnického, konfesionálneho, jazykového a kultúrneho prostredia, posilňuje ich lokálnu identitu, zoznamuje s inými slovenskými dolnozemskými spoločenstvami a vplýva na formovanie spolupatričnosti medzi krajanmi aj s materským národom. Snaží sa pomáhať, nie len metodickou, vedecko-výskumnou, prednáškovou, ale aj redakčnou a edičnou činnosťou. Slovenské dolnozemske inštitúcie aj obyvateľov s vedomím slovenskej etnickej príslušnosti propaguje v prostredí materského národa, kde je vo všeobecnosti nízka znalosť o tejto súčasťi etnického spoločenstva Slovákov. Rôznorodé aktivity, ochota spolupracovať a ľudský rozmer dnešného inauguranta nezostali u dolnozemských Slovákov nepovšimnuté. Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska a Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku mu udelili prestížnu cenu Ondreja Štefanka. Zaslúžil si ju, čo možno s nádejou konštatovať i s prebiehajúcim inauguračným konaním, tiež za výchovu svojich doktorandov. Spoznávame ich pri dolnozemských vedeckých

podujatiach, (naposledy Ondrej Druga v Nadlaku), kde úspešne reprezentujú seba a svoje školiace pracovisko. Problematikou zameranou na dolnozemsú historiografiu a kultúrnu históriu, obsahom prednesených príspevkov, ich publikovanou podobou aj samotným vystupovaním prezentujú rukopis pedagogického a vedeckého pôsobenia svojho školiteľa.

Na základe poznania diela, rôznorodých aktivít a osobnosti Doc. Miroslava Kmeťa navrhujem udeliť mu po úspešnom inauguračnom konaní vedecko-pedagogický titul profesor v odbore slovenské dejiny.

V Nitre 17. augusta 2020